
VALÓSÁG

Vidékfejlesztés és oktatás viszonyát jól tükrözik azok a programok is, amelyek a vidékfejlesztésben tevékenykedő szakemberek képzését vállalták magukra. Rovatunkban két felsőoktatási intézmény, a Debreceni Tudományegyetem és a Budapesti Corvinus Egyetem programjairól számolunk be, melyek a helyi adottságokat kiaknázva eltérő koncepcióval, de a gyakorlati élet felé egyformán nyitott, hatékonyan működő szakemberképzést valósítottak meg.

Interjú Pető Károllyal, a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Karának dékánjával¹

E: Debrecenben már több mint fél évszázados múltra tekint vissza az agrárgazdasági és vidékfejlesztési képzés. Ez alatt a hosszú idő alatt számos szervezeti és képzési formát megélt ez a szakirány. Röviden bemutatná, hogy az elmúlt 20-25 évben a debreceni felsőoktatásban lezajlott intézményi változások közepette mi az, ami az agrármérnöki képzésnek állandóságot adhatott?

Pető Károly: A kar, amely az agrármérnöki képzéssel foglalkozik, ide értve a gazdasági agrármérnöki és vidékfejlesztési agrármérnöki képzést, tulajdonképpen 2000-ben jött létre, és 2000-től 2014-ig sok szervezeti átalakuláson ment keresztül. Egyrészt intézetből karrá vált 2002-től kezdődően, majd 2014-től a Debrecenben működő, két különböző gazdasági képzési területen oktató kar egyesült, egy új kar, a Gazdaságtudományi Kar jött létre, úgy, hogy megtartotta mindeneket a képzési területeket, amelyekkel korábban a két intézmény rendelkezett. Ezért az új kar életében is jelentős – a gazdálkodás- és szervezástudományi, valamint közgazdaságtudományi képzések mellett – a vidékfejlesztési agrármérnöki képzés, és továbbra is erőteljesen jelen van az agrárképzési területhez tartozó szakstruktúra is. Ha ezeknek a szakoknak áttekintjük az elmúlt tíz évét, és megnézzük, hogyan is változtak, akkor azt látjuk, hogy a bolognai rendszer létrejöttével új alapszak alakult, illetve az alapszakra alapulóan új mesterszakok jöttek létre. A képzések a korábbi képzési hagyományokon nyugszanak. Akkor még a gazdasági agrármérnöki és a vidékfejlesztési agrármérnöki programok különálló ötéves egyetemi képzések voltak. Egy szakként alapítottuk és indí-

¹ Az interjú az Európai Unió és Magyarország támogatásával az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával, a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében között valósult meg.

tottuk el a gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnöki alapszakunkat. Erre az alapszakra épülve két mesterszak jött létre. Az alapszak elsősorban általános felfogásban és általános megközelítésben tartalmazza azokat a legfontosabb diszciplínákat, amelyek részben az agrár-, részben a gazdálkodástudományi képzésterülethez tartoznak. A vidékfejlesztési agrármérnöki mesterképzésben pedig már a vidékfejlesztés területén kifejlesztett és a regionális fejlesztéshez, projektmenedzsmenthez kapcsolódó tantárgyak jelennek meg. A gazdasági agrármérnöki mesterképzésben pedig elsősorban agrárközgazdász megközelítésben történik a tárgyak oktatása.

E: Hogyan kapcsolódik a vidékfejlesztési agrármérnök képzés az azóta igen gazdagávált képzési palettához? Vannak-e közös tantárgyak más képzésekkel? Bevontak-e más intézményt?

P. K: Általában jellemző nálunk, hogy a szakok létesítése és megindítása során a kérelmeket nem egyedül készítjük el. Ebben az esetben is konzorciumban dolgoztunk azokkal az egyetemekkel és társegyetemekkel, amelyek hasonló területen kutatnak. A videkfejlesztési agrármérnöki szak is így került akkreditálásra. A konzorcium vett részt a tananyag és a képzési struktúra összeállításában is. Tudatában annak, hogy az alapképzéshez viszonyítva a mesterképzésben kevesebb létszámú hallgató vesz részt, mindig is célunk volt, hogy lehetőség szerint úgy szervezzük ezeket a kurzusokat és ezeket a szakokat, hogy ahol azonosságok fedezhetők fel akár tantárgyi szinten is a tananyagban, azokat együtt oktassák a különböző mesterszakok hallgatóinak. Természetesen a videkfejlesztési agrármérnöki szaknak is vannak olyan, főleg gazdaságtudományhoz tartozó alaptárgyai vagy alapozó tárgyai, melyeket együtt hallgatnak az agrármérnök hallgatók a gazdálkodás és szervezéstudományok területén akkreditált szakok hallgatóival. Tehát ilyen formában a szakoknál megvan az átjárhatóság, valamint megvan annak a lehetősége, hogy a kisebb létszám ellenére is racionálisan tudjuk az órákat szervezni.

E: Említette, hogy csak egy jóval szűkebb kör lép tovább az alapképzésből a mesterképzésbe. Ennek mi lehet az oka? Problémát jelent ez egyáltalán? Kapcsolódnak ehhez jövőbeli célok?

P. K: Ha általában vesszük a mesterképzéseket, akkor annak hallgatói létszámára az a jellemző, hogy az alapszakon végzett hallgatók számának „csak néhány százaléka”. A kari adatok alapján nálunk olyan 30-35 százalék körüli azoknak a hallgatóknak az aránya, akik később a mesterképzésben folytatják a tanulmányait. Ez jellemző módon azért van így, mert a hallgatók az alapszakot követően munkába állnak, legalábbis a tapasztalatok ezt mutatják. Ez egyszer nagy öröm, mert bizonyítéka annak, hogy az alapdiploma olyan tudást biztosít a számukra, amit a munkaerőpiac is elfogad és értékel. Azok a hallgatók mennek mesterképzésre, akik a gyakorlatorientáltabb alapképzés után egy szofisztikáltabb, inkább tudományos megközelítést igénylő mesterszakon szeretnék bővíteni a tudásukat, van felsővezetői affinitásuk, ambíciójuk, vagy pedig tudományos pályára készülnek. Ha a videkfejlesztés mesterszakot tekintjük, valóban azt látjuk, hogy az elmulató években, annak ellenére is, hogy az alapszakon nőtt a felvett hallgatók száma, a mesterszakra jelentkező hallgatói létszám lényegesen nem változott, nem nőtt. Erről azt gondolom, hogy nem feltétlenül probléma. Ha kisebb létszámú hallgatói csoportjaink vannak, az intenzívebb tudásátadást jelenthet. Ennek azonban vannak racionális, hatékonysági korlátai is. Vissza-visszatérő kérdés, hogy milyen évfolyamlétszám mellett tudja a Kar még vállalni a képzési költségeket. A videkfej-

lesztési agrármérnök képzésnél a hallgatói létszám nem érte el azt a kritikus szintet, ami fejtörést okozna. Különösen azért nem, mert ahogy említettem, nagyon sok olyan kurzusunk van, amelyek a gazdasági agrármérnöki képzéssel akár együtt is elvégezhetők, például a vállalkozásfejlesztési szakon a gazdasági jellegű tárgyakat együtt tanulják a hallgatók.

Azt azért nem titkolom, hogy felmerült bennünk, hogy a mesterszakok esetében meg kell jelölni a határokat, ameddig a hallgatói létszám alapján az adott mesterszak még elindítható. Ha a hallgatói létszám csökkenne, akkor előfordulhat az a jövőben, hogy a mesterszakok között bizonyos összevonások történnek. Jó gyakorlatnak tűnik az is, hogy a korábbi hagyományokra alapozva a gazdasági és a vidékfejlesztési agrármérnöki képzést az alapszakon összevonjuk. A jövőben lehet, hogy el kell azon gondolkodni, hogy a jelenleg külön működő vidékfejlesztési agrármérnöki és gazdasági agrármérnöki mesterszakok esetében is indokolt-e egy ilyen jellegű változtatás. Még egyszer hangsúlyozom azonban, hogy a mai lehetőségeink és körülményeink alapján ez még nem került szóba. Különösen azért nem, mert ha a jövőbe tekintünk, azt látjuk, hogy a vidékfejlesztési politika fontos az Európai Uniós célkitűzésekben, ahogy a nemzeti vidékfejlesztési tervekben is. Ezen a területen szakemberhiány van, ezért még akkor is vállalnia kell a Karnak az ilyen jellegű képzések fenntartását, ha ezek bizonyos időszakokban alacsonyabb hallgatói létszámmal működnek.

E: Említette, hogy az alapképzésből kikerülő hallgatóknak jók a foglalkoztatási esélyei, illetve, hogy a képzésekkel fontos, hogy alkalmazkodjanak a munkaerőpiacra végben a változásokhoz. Ez kiemelt felsőoktatás-politikai kérdés. Mennyire sikerült a piaci szereplőket bevonni a képzés kialakításába?

P. K: Elsősorban az alapképzésekéről mondjuk azt, hogy gyakorlatorientált képzések, de természetesen a mesterképzésekre is valamennyire igaz ez. Különösen igaz ez az agrártudományi területen akkreditált mesterképzésekre. Ezekben a mesterprogramokban, bár nem összefüggő félévben van szakmai gyakorlat, mint ahogy az alapszak esetében, de a tantervbe illesztve 60, illetve 80 órás szakmai gyakorlat szerepel. Ez már önmagában is mindenképpen indokolja és feltételezi a szakma szereplőivel, a vállalkozásokkal való együttműködést. Ez kétféle módon valósul meg a Karon. Egyrészt úgynevezett kihelyezett tanszékek működnek, ahol jellemzően olyan vállalkozások, vállalatok szakemberei oktatnak, akik a Kar valamelyik belső tanszékének tudományos munkájához hasonló gyakorlati területen működnek. A kihelyezett tanszék gyakorlati szakemberei nemcsak a képzésbe, hanem a szak munkájának az értékelésébe is bekapcsolódnak. Itt most vizsgáztatásra, záróvizsgára szavételekre gondolok. Megfogalmazzák igényeiket akár a tananyag, a tantárgyi struktúra, akár a tematika kialakításában is, hogy minél inkább a piac igényeinek megfelelő tantárgyi ismeretanyag szerepeljen a curriculumokban. A másik terület, ahol az ilyen jellegű kapcsolatok nagyon erősen megmutatkoznak, az a több mint 400 vállalkozással és vállalattal kötött kari együttműködési megállapodás. Ezek a cégek elsősorban szakmai gyakorlati hátteret adnak a képzéseinkhez, vagy a saját gyakornoki programjukon, vagy az általunk szervezett gyakorlatokon keresztül.

E: Szóba került az, hogy fontos szerepe van a kihelyezett tanszékekben megfogalmazott igényeknek. Hogyan lehetne definiálni a vidékfejlesztési képzésben a képzés hatékonyságát? Miben mérhető a hatékonyság?

P. K: A hatékonyság mérése nem egyszerű történet, főleg amikor nyilvánvalóan nem termelő folyamatokról beszélünk, hanem egy képzési, oktatási folyamatot értékelünk. Ha a

hatékonyság oldaláról közelítünk a kérdéshez, akkor talán azt kellene megválaszolni, hogy a képzésünk mennyire fedi le a munkaadók igényeit. Mi ezt természetesen mérjük, ami el-sorban azt jelenti, hogy a kihelyezett tanszékek igényeit a minden évben sorra kerülő tantervi korszerűsítés során figyelembe vesszük. A szakdolgozati témákat is úgy alakítjuk ki, hogy állandó legyen a kapcsolat a vállalkozások és az egyetemi képzés között, illetve minden egyes záróvizsgát követően a külső szakemberek egy kérdőívet, értékelőlapot töltenek ki, amelyben értékelik a záróvizsgán megjelent hallgatók tudását. Ezáltal azt is értékelik, hogy milyen tudást közvetített az adott szak. Ezen visszajelzések alapján, úgy látjuk, hogy a szak tartalma megfelel a munkaerő-piaci elvárásoknak. Az elhelyezkedések vonatkozásában is alapvetően pozitívak a tapasztalataink.

E: Interdiszciplináris képzésről van szó, mert egyrészt gazdasági, másrészt agrármérnöki ismereteket is nyújt. Az ilyen interdiszciplináris képzésekkel kapcsolatban gyakran megfogalmazódik az a kritika, hogy egyik szakmát sem sajátítják el a hallgatók maximálisan. Önnek mi erről a véleménye?

P. K: Egyben kell tekinteni a két képzési szintet, a mester- és alapképzést. Ezek a szintek egymásra épülnek, így az agrármérnöki ismeretek bizonyos elemei természetesen már az alapképzésben is megjelennek. Így alapos ismeretátadás áll a képzések mögött. Másrészt, én úgy gondolom, különösen a mesterképzés vonatkozásában, hogy itt vezetőket képzünk, de legalábbis olyan szakembereket, akik ismereteik birtokában képesek vezetői feladatokat is ellátni. Ha így közelítjük meg ezt a kérdést, akkor elköpzelhetetlennek tartom azt, hogy egy vezető csak egy bizonyos szűk mezsgye mentén gondolkozzon, csak egy diszciplinához tartozó ismeretekkel rendelkezzen. Értsen a mezőgazdasághoz, de ne rendelkezzen egy vállalkozás vagy vállalat működéséhez, irányításához, ellenőrzéséhez szükséges menedzseri ismeretekkel. Tehát nemhogy nem tartom problémásnak, hogy több diszciplinához tartozó ismereteket oktatunk, de ezt kimondottan a képzésünk pozitívumaként értékelém.

E: A vidékfejlesztési képzés nappali vagy levelezős munkarendben folyik, felsőoktatási szakképzésben, alapszakon és mesterképzésen, valamint államilag támogatott és költségtérítéses formában. Mennyire járul ez hozzá a hallgatók képességbeli és előképzettségbeli heterogenitásához? A képzés során hogyan lehet kezelní ezt?

P. K: Ha megnézzük a felvételi statisztikákat az elmúlt évekből vagy akár a felvételi pontszámokat, akkor látható, hogy önmagában a nappali képzés vagy a levelező képzés választása – különösen, ha itt most a mesterképzésről beszélünk – nem a hallgató felkészültségét tükrözi, sokkal inkább azt, hogy a hallgató szeretne-e munkát vállalni a levelezős képzés mellett, vagy már korábban munkát vállalt-e. Az a szerencsés helyzet van egyébként az agrárképzés területén, ami nyilvánvalóan egybeesik azzal a törekvéssel, hogy a szakemberhiányt felszámolják, hogy jelentős állami ösztöndíjas férőhellyel rendelkezünk. A mesterszakon is vannak állami ösztöndíjas helyeink, és meghatározó része a hallgatóinknak, beleértve a videkfejlesztő agrármérnöki szakot is, állami ösztöndíjaként folytatja a tanulmányait. Tehát itt semmilyen tudásbeli heterogenitás nem jellemző.

E: Milyen szerepe van az egyetem oktatói, kutatói utánpótlásában ezeknek a képzéseknek? Jelentkeznek-e a hallgatók doktori iskolába a mesterképzést követően?

P. K: A karon működik doktori iskola, Ihrig Károly néven, amely gazdasági és szervezéstudományok terültén akkreditált doktori iskola. Az, hogy egyáltalán a kutatás világra számára is

képzünk szakembereket, számunkra nagyon fontos. Ez elkezdődik már korábban a tehetség-gondozási programhoz kapcsolódóan, akár a szakkollégiumi tevékenység, akár a tudományos diákköri, akár a demonstrátori munkán keresztül. Azt tapasztaljuk, hogy a hallgatóink közül nagyon sokan a mesterképzést követően a doktori képzésben szeretnék folytatni a pályájukat. Lényegesen több a jelentkezők száma a doktori képzésben, mint amennyi kapacitással a doktori képzés rendelkezik, s bár nem nagyon nagy számban, de ott is találkozunk levelezős hallgatókkal. Elsősorban azok a hallgatók folytatják a tanulmányait a doktori képzésben, akik már korábban bekapsolódtak a tudományos diákkörbe, illetve a Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjába vagy a szakkollégium tehetséggondozó programjába.

E: A 2000-es évek közepén volt egy visszaesés a hallgatói létszámban, majd azt követően újra nőtt a népszerűsége Debrecenben a gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnöki képzésnek. Mi lehet ennek az oka? Milyen jövőbeli trendeket lehet látni?

P. K: Igen, az elmúlt években láthattuk, hogy az agrárképzés területén az állami ösztöndíjas „keretszámok”, vagy helyesebben kapacitásszámok nem csökkentek, hanem inkább növekedtek. Ez nyilvánvalóan azzal függ össze, hogy az agrárágazat, a vidékfejlesztés, az élelmiszer-gazdaság területén nagy a hiány egyetemi diplomával rendelkező szakemberek-ből. Nyilván ez indokolja azt, hogy az állami finanszírozású helyek száma megnőtt, aminek következtében a jelentkezések száma is megnőtt. (A hallgató, amikor beadja a jelentkezési lapját, azon túl, hogy választ magának egy szakmát, egy egyetemet, egy kart, azt is nézi, hogy mit tud államilag finanszírozott formában tanulni.) A másik dolog, amit még talán nem mondtam, de nagyon szerencsés együttállás, hogy a Kar széles képzési területen oktat, ami azért szerencsés, mert egyre több hallgató gondolkodik úgy, hogy az egyik képzési területen megszerzett diplomájához egy másik képzési területről választ majd mesterképzési szakot. Ennek vannak feltételei, mert a mesterképzésen nemcsak a kreditek száma előírt, hanem az is, hogy milyen területeken kell ezt teljesíteni. Mivel ezek interdiszciplináris hátterrel rendelkező szakok, a Karon belül mindenképpen megvan annak a lehetősége – egy kis túlzással –, hogy bármely alapszak után bármely mesterszakon folytatni lehessen a már megkezdett tanulmányt.

E: A mesterképzés mennyire támaszkodik a kar végzettsére? Más régiókból is ide tudnak vonzani hallgatókat?

P. K: Természetesen a Kar úgy állítja össze a képzési kínálatát, hogy a saját alapszakjainkon végzett hallgatók tudják mesterképzésen folytatni a tanulmányait. Azonban az is fontos szempont volt, hogy kellően nyitott legyen a mesterképzés azon hallgatók számára is, akik nem ezen a területen szerezték meg az alapdiplomájukat. Ebből adódóan a Debreceni Egyetem más karain végzett hallgatók is jelentkeznek hozzánk, mint ahogy más intézményekből is jönnek mesterszakokra, bár az is igaz, hogy elsősorban ebből a régióból. Ez az alapképzésekben is így van. Mondjuk, ha a Kar beiskolázási régióit szeretnénk meghatározni, akkor az az észak-magyarországi, az észak-alföldi és a dél-alföldi régióhoz kapcsolódik, persze kivételek nem kis számban vannak, mert a Dunántúlról és Budapestről is jönnek hozzánk hallgatók, de jellemző módon ez a három régió a beiskolázási körzet.

E: Milyen kihívások várhatóak a jövőben? Mely területeken lát fejlesztési potenciált?

P. K: Az életből adódóan vannak olyan változások, amelyek folyamatos korszerűsítésre kényszerítének minket a tantervekben. Tehát, ha ezt kihívásnak tekintjük, a tantervek ál-

landó naprakészen tartása folyamatos munkát jelent. Ami kihívást jelent még, az inkább a beiskolázáshoz és az új szakokhoz kapcsolódik. Én a beiskolázáshoz kapcsolódóan azt emelném ki, hogy látva a hallgatói létszámok alakulását, már jó pár éve elindultunk az angol nyelvű képzés fejlesztésének irányába. Vidékfejlesztési agrármérnöki szakunkon is rendelkezünk angol nyelvű képzési engedélyel, és a rövidtávú célunk az, hogy az angol nyelvű képzéssel nyitottá váljon ez a szak a külföldi hallgatók számára is.

E: Vannak esetleg célországok? A Debreceni Egyetemen tanuló, több mint 3700 külföldi hallgató között kiemelkedő számban találunk hallgatókat Nigériából, Izraelből, Törökországból, illetve a szomszéd országokból. Erre a külföldi hallgatóbázisra számítanak a jövőben is?

P. K: Természetesen a Debreceni Egyetem meglévő kapcsolatrendszerére fogjuk alapozni azokat a képzéseket, amelyeket angol nyelven indítunk. Így egybeesések a korábbi kibocsátó országokkal nyilván lesznek.

E: Köszönöm szépen a beszélgetést!

(Az interjút Vona Máté készítette.)